AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de
افغان جرمن آنلاین

مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

پوهنمل دکتوراندوس رحمت څواکمن

۲۰۲۳/۰۵/۰۱

له افغانستانه د مغزونو او زړونو تېښته

مهاجرت یا کډوالي یوه روانه طبیعي لړۍ ده، چي له پیریو راهیسي د هیوادونو دننه او د هیوادونو له پولو بهر نورو سیمو او هیوادونو ته دوام لري.
وګړي د ښه کار او ژوند په لټون له کلیو ښارونو ته کډه کیږي. همدارنګه اوس په پرمختللو صنعتي هېوادونو کي ځانونه د ښارونو له ګنې ګوڼې د ښارونو څنډو او شاو خوا ارامو سیمو ته رسوي او هلته استوګن کیږي. د نړۍ د ټولو هیوادونو څنو وګړو، لږو او یا ډیرو خپل اصلي هیوادونه د بیلا بیلو دلایلو له امله پرېښي او نورو هیوادونو ته مهاجر شوی دي.
نورو هیوادونو ته د کار او ژوند لپاره په لږ شمیر او خپله خوښه تګ دومره زیانونه نه لري او یو طبیعي حالت دی، خو د جګړو او نورو مجبوریتونو له امله له خپل هیواده د ګڼ شمیر وګړو کوچېدل د سختو او ناوړه پایلو لرونکي وي.
ځکه چي د مجبوریت له امله خپل اصلي ټاټوبی پریښودل هم پر کډوال وګړي او هم یې پر خپل اصلي وطن ناوړه اغیزې کوي.
فکر کوم په خپله خوښه او رضایت ډیر لږ خلک خپل وطن پرېږدي، په دی هکله یوه خوږه لنډۍ هم شته چي وایي:

ځوک په رضا له ملکه نه ځي
یا ډیر غریب شي یا د یار له غمه ځینه

همداسی له خپلو هیوادونو تللی ډیری وګړي په نورو هیوادونو کي هم د خپل اصلي ټاټوبي په ارمان وي او له وطنه لیری والی ورته یو دایمي درد وي.
په نورو هیوادونو کي که هر څومره سوکاله او ودان ژوند هم ولري خو بیا هم ورته خپل د خاپورو ځای نه هیریدونکي وي.
امپراتور ستر احمدشاه بابا هم یو وخت د وطن ارمان کړی او ویلی یې دي:

د ډهلي تخت هیرومه چي را یاد کړم
زما د ښکلی پښتونخواه د غرو سرونه

وایي چي غازي شاه آمان الله خان هم د خپل وطن یو موټي خاوره له ځان سره ایټالیي ته وړی وه، او د هغي په رنګ او بوی به یې د وطن مینه ماتوله، هغه که په ژوند ونه توانید چي خپل مورني وطن ته وروګرځي نو د خپل جسد او آبدي خوب لپاره یې بیا هم خپله خاوره غوره کړه، لحد یې پر وطن شو او د مزار جنډۍ به یې تل د خپل هیواد پر باد رپیږي.
دی ورته زیاتی کیسي او افساني له پردیسو، مهاجرو او مسافرو راپاته دي او دا لړۍ روانه ده.
خو زما له دی لیکني موخه له څلویښتو کلونو را دیخوا د افغان وګړو ډله ییزی او جبري کډوالی ته پام را اړول دي، چي په نړۍ کي بیساری ده او پایلي یې هم خپله کډوالو افغانانو او هم یې خپل اصلي وطن ته ډیری ناوړه دي.
لکه چي دمخه مي وویل، د طبیعي پیښو، ناامنیو، سیاسي اختلافونو، جګړو او اقتصادي لاملونو له مخې کډوالي او مهاجرت اوږد تاریخ لري.

که لږ شاته لاړ شو پخوانی او اوسنی تاریخي او جغرافیایي حالت لږ وګورو نو داسي ښکاري چي زوړ ښکیلاک په نویو بڼو او نویو لارو چارو مخ ته روان دی. له پیریو راهیسي د خپلو ګټو او بقا لپاره رنګونه او تکتیکونه بدلوي او نوی لارې چارې لټوي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزي بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په خیر و لولـئ

له پنځلسمې پیړۍ راوروسته هم مهاله د امریکا د لویې وچې له موندل کېدو او کشف کېدو سره، اروپایي پانګوالو د سوداګرو، طبیبانو، سیلانیانو او مذهبي تبلیغیانو په بڼو افریقا، اسیا او امریکا ته ځانونه ورسول.
د خپلو هېوادونو د راتلونکو استعماري تاړاکونو لپاره یې لاری پرانستي او د معلوماتو سرچینې یې ورته برابرې کړې.
په افریقا او اسیا کې یې د بېوزلو هېوادونو د وګړو له کمزوریو، ناپوهیو او د نومړو هیوادونو له شتمنیو ځانونه خبر کړل.
د قومونو او قبیلو ترمنځ یې د ښمنۍ و پارولې، خپل منځي جګړې یې رامنځ ته کړې او د وسلو او مغرضانه مرستو رسول یې ورته پیل کړل.
هماغه مهال نېږدې ټوله افریقا او زیاتره اسیایي هیوادونه مستعمره شول او د ځنو اروپایي هیوادونو لکه انګلستان، فرانسې، اسپانیې، ایتالیې، پرتګال، هالنډ، بلجیم او نورو تر واک لاندې راغلل.
همداسې په شمالي امریکا کې زیاتره اروپایي انګلو ساکسون نژادي(انګلیسان، فرانسویان هالنډیان او نور) او په جنوبي امریکا کې لاتیني ژبي(هسپانویان، پرتګالیان او نور) ځای پر ځای او واکمن شول. همدارنګه استرالیا، نیوزیلانډ او د اوقیانوسیې ځنې نورو ټاپوګانو ته هم انګلیسی او هالنډي بیړۍ چلوونکو ځانونه ورسول او نوی سیمې یې و موندې.
هماغه مهال د سوداګرۍ یوه داسې نړیواله کړۍ یا دایره رامنځ شوه چې، افریقایي وګړي په بېړیو کې امریکې ته د کار لپاره وړل کېدل. هلته به ورځنۍ د ځنګلونو په وهلو ، د کرنیزو ځمکو په رامنځ ته کولو، درنو ساختماني کارونو او نورو بېلابېلو برخو کې د مریانو او وینځو په توګه کار اخیستل کېده.
له هماغه تازه موندل شوي یا کشف شوی امریکې او همدارنګه له اسیا او افریقا به یې خام توکې اروپایي فابریکو ته راوړل او بیایې به یې پاخه صنعتی شوي قیمتي توکي د اسیا او افریقا بازارونو ته رسول.
اوس هم ستر پر مختللی هیوادونه په پرمختیایي په ځانګړې توګه جګړه ځپلو هیوادونو کې همدا لوبه مخ ته بیایي.
اوس چې په یو شمیر لویدیځو هیوادونو کې د زاړه عمر لرونکي زیات شوي، ځکه وګړي یې اوږده عمرونه کوي او د کار ځوانه قوه په کې له کمښت سره مخ ده، نو په بیلا بیلو نومونو له بېوزلو هیوادونو ځوان استعدادونه خپلو هیوادونو ته رابولي.
افغانستان چې اوږدې جګړې ځپلی او د ګوتو په شمار وګړو ته یې د زده کړو زمینه برابره شوی نو لږ شمیر یې د خپلو غوره استعدادونو په برکت متخصص شوي او د کار کولو لازم مهارتونه یې ترلاسه کړی دي.
یو شمیر ځوانان په دې وروستیو دوو لسزیو کې نورو هیوادونو ته د زده کړو لپاره ولیږل شول، هلته یې زده کړې وکړې، ډیر یې بیرته له ګټورو مسلکي پوهو سره   خپل هیواد ته راستانه شول. په پوهنتونونو، روغتونونو، ساختماني او ودانیزو برخو کې تازه په کارونو و ګمارل شول. خو متاسفانه له تیرو دوو کلونو رادیخوا په هیواد کې د سیاسي بدلون له امله، یو زیات شمیر هماغه په پرمختللو هیوادونو کې روزل شوی کادرونه له هیواده ووتل او لا نور هم له هیواده وتلو ته هڅول کیږي او له هیواده ویستل کیږي.
ګڼ شمیر روڼ اندي، پوهان، متخصصین، لوبغاړي، هنرمندان، خبریالان، مدني فعالین او نور ماهر وګړي له هیواده وتلي او دا لړۍ دوام لري. زیاتره یې د هماغو پر مختللو هیوادونو له خوا له خپلو کورنیو سره وروغوښتل شول، چرته یې چې زده کړې کړی وی، یا یې ورسره مسلکي، بشري، اقتصادي او یا سیاسي اړیکې لرلی.
د دا ډول مغزونو، د پوهې د ځراغونو او له احساس او وطنپالنې ډکو زړونو تښتیدل او له هیواده وتل زموږ د بدمرغه هیواد پر ټټي سینه یو بل ستر ګوزار دی.
یو ځل د چپي واکمنی پرمهال، بیا د تنظیمي جګړو پر مهال او دادی اوس بیا د طالبانو د اوسنی واکمنی پر مهال د لوړو زده کړو لرونکي او روزل شوي افغانان له هیواده تښتي.
هیله ده هغه افغانان چې سرونه یې له خطر او ګواښ سره مخ نه دي، په هیواد کې پاته شي.
طالب چارواکي او نړیواله ټولنه باید په ګډه د ماهرو او روزل شویو افغانانو د کار او ژوند ډاډ او ضمانت ورکړي او د هیواد دننه ورته د ابرومند کار او ژوند ربنتینې او عملي زمینه برابره کړي.
هیوادوال پوهیږي، چې افغانستان د خپل بیساري جغرافیایي موقعیت، طبیعي لاس نه خوړلو زیرمو، رناګارنګ غوره اوبو او هوا، په سلګونو غلو دانو او میوو، کرنې، مالدارۍ او نورو طبیعي اقتصادي وړتیاوو په لرلو سره د یوی بیساری ښې راتلونکي لرونکي دی.
هیله ده سوله ټینګه شي، جګړه ورکه شي، باور لرم چې بهرنیان به افغانستان ته یو ځل بیا د سیلانیانو، سوداګرو او ګڼو نورو اقتصادي موخو لپاره ورګرځي او افغانستان به خپل تاریخي برم او ارزښت ترلاسه کوي.
د پوهو او مسلکي کسانو له هیواده وتل به په لنډ مهال کې د هغوی په ګټه وي خو په اوږده مهال کې هم هغوی او هم هیواد ته ډیر زیان لري.

پوهنمل دکتوراندوس رحمت ځواکمن
هالنډ/ ۲۰۲۳/۴/۳۰

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ